

OSOBNOSTI MODERNÍ PEDAGOGIKY O DĚJINÁCH PEDAGOGIKY A ŠKOLSTVÍ

V této kapitole představujeme významné české a slovenské historiky současnosti, ale i nedávné minulosti. Představujeme zde také odborníky, kteří nejsou „profesionálními“ historiky, ale v rámci svého širokého odborného záběru se dějinám nějakým způsobem věnovali.³⁸ Neklademe si zde nárok na úplný výčet jmen či publikací, spíše zde chceme informovat čtenáře o významných a zajímavých osobnostech, jejichž dílo je dobré znát. Uvádíme zde pouze výběr publikací a předpokládáme, že čtenář si může bez problémů najít další knihy či studie v (elektronických) katalozích knihoven.

Většina uváděných knih jsou tradiční tištěné publikace či skripta, která mnohdy vznikla dávno před masovým rozšířením digitálních technologií. V současné době ovšem stále prakticky neexistují v ČR e-booky či elektronické publikace o dějinách českého školství a pedagogiky, což však neznamená, že v (blízké) budoucnosti nevzniknou. Již v současnosti je možné najít v elektronických katalozích knihoven některá díla v elektronické podobě, jde ale většinou o elektronické kopie („skeny“) tradičních/starších publikací.

Josef Cach (1923–2005)

Univerzitní profesor a pedagog, historik pedagogiky a školství, jedna z největších osobností historiografie pedagogiky dvacátého století u nás. Ve své výzkumné činnosti se zaměřoval na dějiny sovětské pedagogiky, vývoj učitelského vzdělávání, dějiny středního školství aj. Je znám jako autor významných studií o mnoha osobnostech české i evropské pedagogiky. Psal ale také učebnice a skripta věnovaná dějinám pedagogiky a školství. Příkladem mohou být výjimečná skripta *Výchova a vzdělávání v českých dějinách* (1988–1996). Cach věnoval pozornost i metodologii

38 U osobních dat, titulů, míst působení uvedených autorů apod. vycházíme z veřejně dostupných zdrojů a publikací v době vzniku této práce (jaro 2014). Nemůžeme tedy zachytit případné změny v kvalifikaci autorů či změnu působiště (univerzity) apod. po dokončení tohoto textu. Je tedy možné, že v době, kdy čtete tuto publikaci, již některá data neodpovídají realitě. Doporučujeme proto čtenáři ověřovat si v případě nutnosti data na internetu (např. na webových stránkách univerzit a vysokých škol, případně v katalozích knihoven).

historického výzkumu. Příkladem jsou nejenom jeho práce, ale také úvodní metodologická kapitola v uvedených skriptech, která obsahuje rovněž nástin historiografie pedagogiky a školství.

Výběr z díla

Cach, J. (1996). *Pedagogika a vědy jí blízké v Československu v letech 1918 až 1938*. Praha: Karolinum.

Cach, J. et al. (1988–1996). *Výchova a vzdělání v českých dějinách*. 4 díly (6 svazků). Praha: Státní pedagogické nakladatelství; Univerzita Karlova; Karolinum.

Cach, J. (1999). *Počátky nových škol v českých zemích*. Pardubice: Univerzita Pardubice.

Cach, J. (2000). *František Čáda a mezioborové vztahy i experimenty*. Praha: Karolinum.

Cach, J. (2003). *František Drtina: filozof, pedagog a reformátor školství, představitel kultury a státník*. Pardubice: Univerzita Pardubice.

Dagmar Čapková (1925)

Vysokoškolská pedagožka, profesorka, přednášela na univerzitách v Anglii a ve Spojených státech amerických. Jejím celoživotním zájmem je dílo Komenského. Podílela se na kolektivních edicích jeho díla, vydávání jeho neznámých děl ad.

Výběr z díla:

Čapková, D. (1968). *Předškolní výchova v díle J. A. Komenského, jeho předchůdců a pokračovatelů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Čapková, D. (1972). *Vzdělávání malých dětí v pojetí universálního celoživotního vzdělávání v díle J. A. Komenského*. Praha.

Čapková, D. (1980). *Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku do konce 18. století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Miroslav Cipro (1918–2003)

Univerzitní profesor a pedagog. Jeho vědecká činnost na poli pedagogiky byla velmi různorodá. V posledních letech života se zaměřoval zejména na dějiny pedagogiky – vydal *Průvodce dějinami výchovy* a později *Prameny výchovy*. V roce 2001 pak publikoval *Slovník pedagogů*, který obsahuje tradičně informace o osobnostech z různých historických období, ale také hesla věnovaná některým současným českým i zahraničním odborníkům. K dějinám se vrátil ještě jednou, a to když vydal třídílnou *Galerii světových pedagogů*.

Výběr z díla:

Cipro, M. (2002). *Galerie světových pedagogů: encyklopedie Prameny výchovy. Třetí svazek, Dvacáté století*. Praha: M. Cipro.

Cipro, M. (2002). *Galerie světových pedagogů: encyklopedie Prameny výchovy. Druhý svazek, Devatenácté století*. Praha: M. Cipro.

Cipro, M. (2002). *Galerie světových pedagogů: encyklopedie Prameny výchovy. První svazek, Od starověku k osvícenství*. Praha: M. Cipro.

Cipro, M. (1991–1998). *Prameny výchovy: encyklopedický soubor statí o předních pedagogických myslitelích a reformátorech*. 5 sv. Praha: vlastním nákladem.

Cipro, M. (2001). *Slovník pedagogů*. Praha: Miroslav Cipro.

Cipro, M. (1984). *Průvodce dějinami výchovy*. Praha: Panorama.

Cipro, M. (1985). *Vývoj a problémy francouzské školy a pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova.

Vladimír Jůva starší (1925–2005)

Univerzitní profesor a pedagog. Jeho odborný záběr byl velmi široký, jedním z jeho klíčových témat byly dějiny pedagogiky a školství. Napsal celou řadu publikací, jde např. o *Vývoj pedagogického myšlení*, *Vývoj německé muzeopedagogiky*, *Vývoj pedagogického myšlení*, *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky* (spoluautorka Z. Veselá). Řadu publikací napsal společně se svým synem Vladimírem Jůvou ml., např. Úvod do pedagogiky a *Stručné dějiny pedagogiky*.

Výběr z díla:

Jůva, V. (1987). *Vývoj pedagogického myšlení*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně.

Jůva, V., & Veselá, Z. (1988). *Dějiny výchovy, školy a pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Jůva, V. (1994). *Vývoj německé muzeopedagogiky*. Brno: Paido.

Jůva, V., & Jůva, V. (1997). *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido.

Jůva, V., & Jůva, V. (1999). *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido.

Otakar Kádner (1870–1936)

Univerzitní profesor, pedagog a historik pedagogiky. V letech 1909–1924 napsal monumentální *Dějiny pedagogiky*, v nichž na ploše zhruba 2000 stran mapuje dějiny pedagogiky od nejstarších dob až po dvacáté století. Záhy vydal Kádner další rozsáhlé dílo *Základy obecné pedagogiky*, v nichž mimo jiné představuje pedagogiku jako samostatnou vědní disciplínu, ukazuje její místo v systému věd a klasifikuje pedagogické disciplíny. Také v tomto díle používá historický vývoj určitého tématu k jeho vysvětlení. Posledním velkým dílem je *Vývoj a dnešní soustava školství*, jehož cílem je informovat o vývoji, stavu, ale i vývojových trendech v oblasti školství ve světě. Všimá si zde například školské politiky církví, států i politických stran, ale popisuje také ekonomické aspekty vývoje školských institucí.

Výběr z díla:

Kádner, O. (1912). *Stručné dějiny paedagogiky a školství*. Praha.

Kádner, O. (1909–1924). *Dějiny pedagogiky*. 3 díly. Praha: Dědictví Komenského.

Kádner, O. (1929–1938). *Vývoj a dnešní soustava školství*. 4 díly. Praha: B.

Janda, 1929–1933 (I.-III. díl); Praha: Česká akademie věd a umění (IV. díl).

Tomáš Kasper (1974)

Vysokoškolský pedagog, docent, zabývající se dějinami pedagogiky a školství. Některé knihy napsal se svojí manželkou Danou, která se rovněž věnuje historii pedagogiky a školství.

Výběr z díla:

Kasper, T., & Kasperová, D. (2006). *Češi, Němci, Židé v národnostním Československu: pohledy na školství a vědu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci.

Kasper, T. (2007). *Výchova či politika?: úskalí německého reformně pedagogického hnutí v Československu v letech 1918–1933*. V Praze: Karolinum.

Kasper, T., & Kasperová, D. (2008). *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada.

Jozef Pšenák (1939)

Slovenský vysokoškolský pedagog, profesor, který se zabývá dějinami pedagogiky a školství, zejména pak na území Slovenska.

Výběr z díla:

Pšenák, J. (1991). *Jan Amos Komenský: 1592–1670*. Martin: Matica slovenská.

Pšenák, J. (2000). *Kapitoly z dejín slovenského školstva a pedagogiky*. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.

Karel Rýdl (1952)

Univerzitní profesor, historik pedagogiky. Zaměřuje se na několik oblastí, vedle dějin pedagogiky a školství také např. na alternativní školství nebo školský management. Je autorem celé řady studií a knih o významných osobnostech dějin pedagogiky a školství (medailony učitelů), ale také z dějin řízení školství.

Výběr z díla:

Rýdl, K. (1992). *Tradice a současnost alternativního pedagogického hnutí v ČSFR a ve světě*. Prešov: Metodické centrum.

Rýdl, K. (2010). *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774–1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice.

Lenderová, M., & Rýdl, K. (2006). *Radostné dětství?: dítě v Čechách devatenáctého století*. V Praze: Paseka.

Rýdl, K., & Šmelová, E. (2012). *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869–2011)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Vladimír Štverák (1928)

Český historik pedagogiky, který se orientuje zejména na dějiny 18. a 19. století. Věnoval se rovněž podrobně některým osobnostem z dějin pedagogiky. Připravil také několik učebních textů z dějin pedagogiky a školství. V knize ***Obecná a srovnávací pedagogika*** se věnuje nejenom těmto dvěma disciplínám, ale také problematice dějin pedagogiky a školství.

Výběr z díla:

Štverák, V., & Kučera, Z. (1999). *Chrestomatie z dějin pedagogiky*. V Praze: Karolinum.

Štverák, V., & Čadská, M. (1999). *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum.

Štverák, V. (1980). *Johann Bernhard Basedow a jeho filantropinum*. Praha: SPN.

Štverák, V. (1999). *Obecná a srovnávací pedagogika*. Praha: Karolinum.

Jana Uhlířová (1949)

Vysokoškolská pedagožka, docentka, vnučka profesora J. Uhra. Věnuje se vedle dějin pedagogiky také předškolní pedagogice.

Výběr z díla:

Uher, B., & Uhlířová, J. (1993). *Jan Uher: (1891–1942)*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.

Uhlířová, J. (2003). *Role hry v Komenského pedagogické koncepci*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

Kropáčková, J., & Uhlířová, J. (2008). *Dítě předškolního věku dříve a dnes: Dítě předškolního věku dnes a dříve*. V Praze: UK PedF.

Růžena Váňová (1946)

Česká vysokoškolská pedagožka, docentka na Karlově univerzitě. Věnuje se dějinám pedagogiky a školství, zejména pak na českém území.

Výběr z díla:

Váňová, R. (1995). *Československé školství ve 30. letech: (Příhodovská reforma)*. Praha: Pedagogická fakulta UK.

Váňová, R. (1999). *Karel Žitný a jeho úsilí o novou školu*. Praha: Univerzita Karlova.

Váňová, R. (1994). *Školská reforma v ČSR ve 30. letech*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.

Váňová, R. (2007). *Josef Hendrich: (1888–1950)*. V Praze: Karolinum.

Zdenka Veselá (1932)

Vysokoškolská pedagožka, docentka, působila na brněnské univerzitě. Významné bylo její působení v České pedagogické společnosti.

Výběr z díla:

Veselá, Z. (1973). *Dokumenty z vývoje české střední školy 1849–1939*. Praha: SPN.

Veselá, Z. (1988). *Vývoj českého školství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Veselá, Z. (1992). *Vývoj české školy a učitelského vzdělání*. Brno: Masarykova univerzita.